

เด็กพิเศษ... ส่วนหนึ่งหรือส่วนเกินของสังคม

ศศิลักษณ์ ขยันกิจ

ธรรมชาติ คือ ธรรมชาติ และธรรมชาติ คือ ความหลากหลาย ความหลากหลายทำให้เกิดชีวิต ถ้ามีธาตุเพียงธาตุเดียวชีวิตย่อมเกิดไม่ได้ ความหลากหลายทำให้เกิดความงาม ถ้าในโลกนี้มีเพียงสีเดียว มีดอกไม้เพียงชนิดเดียว ก็ไม่งาม และความหลากหลายนี้เองที่ก่อให้เกิดความยั่งยืน ทุกสิ่งต้องมีการเปลี่ยนแปลง และปรับสภาพเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน (ประเวศ วะสี, 2544) ในทำนองเดียวกัน สังคมมนุษย์ต้องมีความหลากหลาย ต่างกันด้วยเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งจะช่วยกันเชื่อมโยงให้เกิดความยั่งยืน ให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติ ทุกชีวิตมีคุณค่า มีความหมาย และมีศักยภาพในการพัฒนา ซึ่งแนวทางในการพัฒนาชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกันด้วยสันติ คือ การศึกษา

เด็กทุกคนมีความแตกต่างและมีศักยภาพที่จะพัฒนาได้ต่างกัน เด็กแต่ละคนมีหนทางเดินของชีวิตเฉพาะตน แต่มีเด็กกลุ่มหนึ่งซึ่งเขาไม่สามารถเข้าถึงศักยภาพที่เขาทำได้ด้วยตนเอง เขาต้องได้รับการบริการพิเศษทางการศึกษาที่เหมาะสมกับความต้องการของเขา เพื่อช่วยให้เขาพัฒนาและมีชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข เด็กกลุ่มนี้สังคมเรียกว่า เด็กพิเศษ ซึ่งหมายถึง เด็กที่มีความแตกต่างไปจากเกณฑ์ปกติในด้าน 1) สติปัญญา 2) ความสามารถด้านประสาทสัมผัส 3) ความสามารถด้านการสื่อสาร 4) พัฒนาการด้านอารมณ์และพฤติกรรมทางสังคม หรือ 5) ลักษณะทางร่างกาย ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้จะต้องมีระดับมากพอที่จะเป็นอุปสรรคแก่เด็กในการรับการศึกษาแล้วเรียนตามระบบที่จัดไว้สำหรับเด็กปกติ ดังนั้นจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติบางประการในโรงเรียน หรือต้องมีการจัดบริการพิเศษทางการศึกษาเพื่อให้เด็กพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ (Kirk, Gallagher, and Anastasiow ,2000)

การที่เด็กคนหนึ่งเกิดมาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว เขาย่อมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคม และประเทศชาติ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคมที่จะช่วยให้เด็กได้พบกับการศึกษาที่ดีที่สุด ที่จะพัฒนาเขาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกายและใจ แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น บุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการนำพาเด็กพิเศษให้ก้าวข้ามอุปสรรคต่างๆ คือ พ่อแม่ ผู้มีใจเปิดรับและยอมรับใน

ความแตกต่างของเด็ก หากฐานของความเป็นครอบครัวแน่นอนหา โอกาสของเด็กที่จะได้รับการพัฒนา ก็มีมากเช่นกัน

ชุมชนแห่งความร่วมใจ

การจะพัฒนาเด็กให้สามารถเติบโตอย่างมีคุณภาพและอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมได้ นั้น เราต้องเริ่มจากหน่วยสังคมที่พื้นฐานที่สุด (Basic Social Unit) นั่นคือ ความเป็นชุมชน

ความเป็นชุมชน หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรกัน มีการติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกัน มีขนาดพอเหมาะที่สมาชิกจะรู้ทั่วถึงกัน และควบคุมให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกันได้ เพื่อดำรงความเป็นตัวของตัวเองท่ามกลางความหลากหลายและการเปลี่ยนแปลง โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับชุมชนอื่น

(ประเวศ วะสี, 2545)

หากเรามองหาความเป็นชุมชน ในที่นี้คือ ครอบครัว โรงเรียน โรงพยาบาล และหน่วยงานการศึกษาพิเศษต่างๆ ที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่ต้องการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กพิเศษร่วมกัน ด้วยความเอื้ออาทร ความเมตตา มีการติดต่อสื่อสารกันและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายกับชุมชนอื่น แต่ละชุมชนประสานกันเป็นเครือข่ายด้วยใจเดียวกัน คือ ใจที่มุ่งมั่นในการทำงานเพื่อเด็กพิเศษ ครอบครัวที่มีลูกเป็นเด็กพิเศษ เมื่อพ่อแม่มีใจเปิดรับลูก มีความรักให้แก่ลูก และรู้ว่าลูกต้องการความช่วยเหลือ เขาจะพยายามหาหนทางต่างๆ เพื่อให้ลูกของตนได้รับการพัฒนาที่สูงขึ้น เมื่อลูกต้องเข้าโรงเรียนพ่อแม่ก็หาโรงเรียนที่เหมาะสมให้แก่ลูก ที่มีครูที่มีความเมตตาและมีใจยอมรับเด็ก เด็กก็ได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนใหม่ จากชุมชนครอบครัวสร้างเครือข่ายกับชุมชนโรงเรียน ทั้ง 2 ฝ่ายทำงานประสานกัน ร่วมมือกันในการหาแนวทางส่งเสริมพัฒนาการที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และพัฒนาการเด็กระหว่างกัน ซึ่งหากเด็กมีความต้องการการได้รับการช่วยเหลือที่นอกเหนือจากความสามารถของทั้งผู้ปกครองและครู ก็จำเป็นต้องสร้างเครือข่ายกับชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง นั่นคือ โรงพยาบาล และเพื่อให้เกิดการทำงานที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้ง 3 ฝ่ายต้องประสานความร่วมมือระหว่างกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลพัฒนาการเด็ก และแนวทางในการส่งเสริม

พัฒนาการซึ่งกันและกัน โดยมีจุดร่วมกัน คือ เด็ก ซึ่งเด็กจะได้รับการพัฒนาตามศักยภาพการเรียนรู้ได้ของเขาและสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมแห่งความเอื้ออาทรอย่างมีความสุขและช่วยตัวเองได้ในระดับที่ไม่เป็นภาระต่อสังคม

มุมมองหนึ่งในการเป็นครู

จากคำกล่าวที่ว่า “ครูเป็นผู้สร้างอนาคตของชาติ และผู้ใหญ่ทุกคนเป็นครู ดังนั้นอนาคตเด็กอยู่ในมือผู้ใหญ่”

ในฐานะที่เราเป็นครู และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการพัฒนาเด็กให้ถึงพร้อมซึ่งศักยภาพของเขา เราต้องมีธรรมะในการทำงาน ซึ่งธรรมะที่ครูควรยึดถือ คือ พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา คือ ความเห็นใจผู้อื่น กรุณา คือ ความต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข มุทิตา คือ ความต้องการให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ และอุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลาง ไม่ยินดีหรือเสียใจ ครูต้องมีใจกับการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กอย่างเต็มความสามารถ ในขณะที่เดียวกันก็ยืนอยู่บนทางสายกลางที่ไม่สุขหรือทุกข์มากเกินไป หากผลของความพยายามของเราออกมาเกินความคาดหมายหรือไม่เป็นไปตามที่หวัง เพราะหากครูทุกข์ไปกับเด็กที่เขาไม่ทำตามที่เราต้องการ หรือไม่พัฒนาไปในแนวทางที่เราคาดหวัง ก็จะส่งผลเสียแก่ตัวครูเอง ครูจะเกิดความเครียด ความโกรธ หรือไม่มีความสุขกับการทำงาน ซึ่งปัญญาหรือความคิดสร้างสรรค์ในการแสวงหาหนทางเพื่อพัฒนาเด็กก็จะถูกตัดทอนออกไปเช่นกัน

หากมองวิกฤตให้เป็นโอกาส แทนที่จะมัวเคร่งเครียด หรือกลัว กับการมีเด็กพิเศษเรียนร่วมในห้องเรียนของครู แล้วพลอยทำให้ชีวิตการทำงานหดหู่และไร้ทางออก ถ้าครูมองว่าตนเองโชคดีมากที่มีลูกศิษย์ที่เป็นเด็กพิเศษในห้องเรียน เป็นโอกาสที่จะได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งบทบาทของผู้ให้และผู้รับ ครูเป็นผู้ให้ในแง่ให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอื้ออาทร และการพัฒนาที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันครูก็เป็นผู้รับจากเด็ก ในแง่ที่ได้เรียนรู้ความละเอียดอ่อน เรียนรู้ที่จะมีจิตใจอ่อนโยน และเรียนรู้ที่จะพัฒนาตัวเองให้เป็นครูที่ดีขึ้น ครูจะมองเห็นว่าเด็กพิเศษเป็นสีสันให้กับห้องเรียนและเป็นส่วนเติมเต็มในสังคม ที่จะทำให้ทุกคนมีจิตใจที่อ่อนโยนลง มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน อันจะทำให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

รายการอ้างอิง

ประเวศ วะสี. 2544. ธรรมชาติหลากหลาย การศึกษาหลากหลาย. กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ประเวศ วะสี. 2545. วิถีมุขยี่ในศตวรรษที่ 21 สู่พหุภูมิใหม่แห่งการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร :

มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2545. การศึกษาฉบับง่าย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม

Kirk, S.A., Gallagher,J.J., and Anastasiow,N.J. 2000. Educating Exceptional Children.

Boston : Houghton Mifflin.